

Κυπριακό Κέντρο Διεθνούς Ινστιτούτου Θεάτρου
Cyprus Centre of the International Theatre Institute

38, Regaena str., 1010 Nicosia, Cyprus | T + 357 2267 4920, F + 357 2268 0822
www.ccoiti.com ccoiti@cytanet.com.cy

Μήνυμα για την Παγκόσμια Ημέρα Θεάτρου 2018 – Ευρώπη

Simon McBurney
Ηνωμένο Βασίλειο

2018 - The Year of ITI

Μήνυμα για την Παγκόσμια Ημέρα Θεάτρου 2018 – Ευρώπη

Simon McBurney, Ηνωμένο Βασίλειο

Ηθοποιός, συγγραφέας, σκηνοθέτης και συνιδρυτής του Théâtre de Complicité

Μισό μίλι από την Κυρηναική ακτή στη Βόρειο Λιβύη υπάρχει μια τεράστια βραχοσκεπή. 80 μέτρα πλάτος και 20 μέτρα ύψος. Στην τοπική διάλεκτο την αποκαλούν Hauh Fteah [hou-uh fuh-tee-uh]. Η ανάλυση της χρονολόγησης με άνθρακα κατέδειξε αδιάκοπη ανθρώπινη παρουσία 100,000 χρόνων τουλάχιστον. Μεταξύ των τεχνουργημάτων που αποκαλύφθηκαν ήταν και ένας κοκάλινος αυλός ο οποίος χρονολογείται κάπου μεταξύ 40,000 και 70,000 χρόνια πριν. Όταν το άκουσα αυτό ως παιδί, ρώτησα τον πατέρα μου

«Είχαν μουσική;»

Μου χαμογέλασε.

«Όπως όλες οι ανθρώπινες κοινότητες»

Γεννηθείς στην Αμερική, ήταν αρχαιολόγος εξειδικευμένος στην προϊστορία και ο πρώτος που έκανε ανασκαφές στην Hauh Fteah στην Κυρηναική.

Είναι μεγάλη μου τιμή και χαρά που εκπροσωπώ την Ευρώπη στη φετινή Παγκόσμια Ημέρα Θεάτρου.

Το 1963, και ενώ η απειλή ενός πυρηνικού πολέμου απλωνόταν βαριά πάνω από τον πλανήτη, ο προκάτοχός μου, ο σπουδαίος Άρθουρ Μίλερ είχε πει: «Όταν σου ζητούν να γράψεις σε μια εποχή όπου η διπλωματία και η πολιτική έχουν τόσο φοβερά κοντούς και καχεκτικούς βραχίονες, η εύθραυστη, αλλά που ορισμένες φορές φτάνει μακριά, επιρροή της τέχνης πρέπει να σηκώσει το βάρος της ευθύνης του να κρατήσει ενωμένη την ανθρωπότητα».

Η σημασία της λέξης Drama, προέρχεται από την ελληνική λέξη «δραν» που σημαίνει «κάνω/πράττω»... και η λέξη Theatre προέρχεται από την ελληνική *Θέατρον* που στην κυριολεξία σημαίνει «τόπος που προσφέρει θέα». Ένας τόπος όπου όχι μόνο κοιτάζουμε αλλά βλέπουμε, παίρνουμε, αντιλαμβανόμαστε. Πριν από 2400 χρόνια ο Πολύκλειτος ο Νεότερος σχεδίασε το σπουδαίο θέατρο της Επιδαύρου. Με μέγιστη χωρητικότητα 14,000 θεατών η εκπληκτική ακουστική αυτού του ανοικτού χώρου είναι θαυμαστή. Ο ήχος ενός σπύριττου που ανάβει στο κέντρο της σκηνής μπορεί να ακουστεί και στις 14,000 θέσεις. Όπως ήταν σύνηθες για τα ελληνικά θέατρα, όταν έβλεπες τους ηθοποιούς έβλεπες επίσης και το τοπίο που απλωνόταν πίσω και πέραν από αυτούς. Το γεγονός αυτό όχι μόνο συγκέντρωνε πολλούς χώρους ταυτόχρονα, την κοινότητα, το θέατρο και τον φυσικό κόσμο αλλά επίσης και όλους τους χρόνους. Καθώς το έργο ανακαλούσε μύθους του παρελθόντος στο παρόν, μπορούσες να δεις πέρα από τη σκηνή, το απώτερό σου μέλλον. Τη Φύση.

Μία από τις πιο αξιοσημείωτες αποκαλύψεις της ανακατασκευής του Θεάτρου Globe του Σαίξπηρ στο Λονδίνο έχει επίσης να κάνει με αυτό που βλέπει κανείς. Η αποκάλυψη έχει να κάνει με το φως. Και η σκηνή και το αμφιθέατρο φωτίζονται εξίσου. Οι καλλιτέχνες και το κοινό μπορούν να δουν ο ένας τον άλλον. Πάντα. Όπου και να κοιτάξεις υπάρχουν άνθρωποι. Και μία από τις συνέπειες είναι ότι μας θυμίζει πως οι σπουδαίοι μονόλογοι, όπως ας πούμε του Άμλετ ή του Μακμπέθ δεν ήταν προσωπικοί στοχασμοί αλλά δημόσιοι διάλογοι.

Ζούμε σε μια εποχή που είναι δύσκολο να δει κανείς ξεκάθαρα. Μας περιβάλλει περισσότερη μυθοπλασία από οποτεδήποτε άλλοτε στην ιστορία ή την προϊστορία. Οποιοδήποτε «γεγονός» μπορεί

να αμφισβητηθεί, οποιοδήποτε ανέκδοτο διεκδικεί την προσοχή μας ως «η αλήθεια». Μια συγκεκριμένη μυθοπλασία μας περιβάλλει διαρκώς. Αυτή που επιδιώκει να μας διαχωρίσει. Από την αλήθεια. Και τον έναν από τον άλλον. Ότι είμαστε χωριστοί. Οι λαοί από τους ανθρώπους. Οι γυναίκες από τους άνδρες. Τα ανθρώπινα όντα από τη φύση.

Ακριβώς όμως όπως ζούμε σε μια εποχή διχασμού και κατακερματισμού, ζούμε επίσης και σε μια εποχή τεράστιας κινητοποίησης. Περισσότερο από οποτεδήποτε άλλοτε στην ιστορία, οι άνθρωποι βρίσκονται εν κινήσει· συχνά τρέπονται σε φυγή· περπατώντας, στην ανάγκη κολυμπώντας, μεταναστεύουν· παντού σε όλο τον κόσμο. Και αυτή είναι μόνο η αρχή. Η αντίδραση, όπως ξέρουμε, ήταν να κλείσουν τα σύνορα. Να κτιστούν τείχη. Να κλείσουν απέξω. Να απομονώσουν. Ζούμε σε μια διεθνή τάξη πραγμάτων τυραννική, όπου η αδιαφορία είναι το νόμισμα και η ελπίδα το παράνομο φορτίο. Και μέρος αυτής της τυραννίας είναι ο έλεγχος όχι μόνο του χώρου αλλά και του χρόνου. Η εποχή που ζούμε αποφεύγει το παρόν. Επικεντρώνεται στο πρόσφατο παρελθόν και το εγγύς μέλλον. Δεν έχω αποκτήσει εκείνο. Θα αγοράσω αυτό.

Τώρα που το έχω αγοράσει, πρέπει να αποκτήσω το επόμενο... πράγμα. Το βαθύ παρελθόν αφανίζεται. Το μέλλον των μηδενικών συνεπειών.

Υπάρχουν πολλοί που λένε ότι το θέατρο δε θα ή δεν μπορεί να αλλάξει οτιδήποτε από αυτό. Όμως το θέατρο δε θα αφανιστεί. Επειδή το θέατρο είναι ένας χώρος, μπαίνω στον πειρασμό να πω, ένα καταφύγιο. Όπου οι άνθρωποι συγκεντρώνονται και διαμορφώνουν στιγμιαία κοινότητες. Όπως κάναμε πάντα. Όλα τα θέατρα έχουν το μέγεθος των πρώτων ανθρώπινων κοινοτήτων, από 50 μέχρι 14,000 ψυχές. Από ένα караβάνι νομάδων στο ένα τρίτο της αρχαίας Αθήνας.

Και επειδή το θέατρο υφίσταται μόνο στο παρόν, αμφισβητεί επίσης αυτή την καταστροφική άποψη του χρόνου. Το θέμα του θεάτρου είναι πάντοτε η παρούσα στιγμή. Τα νοήματά του οικοδομούνται σε μια κοινή πράξη μεταξύ καλλιτέχνη και κοινού. Όχι μόνο εδώ, αλλά και τώρα. Χωρίς την πράξη του καλλιτέχνη το ακροατήριο δε θα μπορούσε να πιστέψει. Χωρίς την πίστη του ακροατηρίου η παράσταση δε θα ήταν ολοκληρωμένη. Γελάμε την ίδια στιγμή. Συγκινούμαστε. Μας κόβεται η ανάσα ή σιωπούμε σοκαρισμένοι. Και εκείνη τη στιγμή μέσα από το δράμα ανακαλύπτουμε εκείνη τη βαθύτατη αλήθεια: ότι αυτό που θεωρούσαμε ως τον πιο προσωπικό διαχωρισμό μεταξύ μας, τα όρια της δικής μας ατομικής συνείδησης, πως ούτε αυτά γνωρίζουν σύνορα. Είναι κάτι που συμεριζόμαστε.

Και δεν μπορούν να μας σταματήσουν. Κάθε βράδυ θα επανεμφανιζόμαστε. Κάθε βράδυ, ηθοποιοί και ακροατήριο θα ξανασυγκεντρώνονται. Και το ίδιο δράμα θα αναπαρίσταται. Επειδή, όπως λέει ο συγγραφέας Τζον Μπέργκερ, «Βαθιά μέσα στη φύση του θεάτρου υπάρχει μια αίσθηση τελετουργικής επιστροφής», που είναι ο λόγος για τον οποίον ήταν πάντοτε η μορφή τέχνης των αποστερημένων, που λόγω αυτής της αποσυναρμολόγησης του κόσμου μας, είναι αυτό που είμαστε όλοι. Όπου υπάρχουν καλλιτέχνες και ακροατήρια θα αναπαρίστανται ιστορίες που δεν μπορούν να ειπωθούν οποιαδήποτε αλλού, είτε στις όπερες και τα θέατρα των μεγάλων μας πόλεων, είτε στα στρατόπεδα που δίνουν καταφύγιο σε μετανάστες και πρόσφυγες στη Βόρειο Λιβύη και παντού στον κόσμο. Θα είμαστε πάντα δεμένοι μαζί, από κοινού, σ' αυτή την αναπαράσταση.

Και αν ήμασταν στην Επίδαυρο θα μπορούσαμε να σηκώσουμε το βλέμμα μας και να δούμε πώς το μοιραζόμαστε αυτό με το ευρύτερο τοπίο. Ότι είμαστε πάντα μέρος της φύσης και δεν μπορούμε να δραπετεύσουμε από αυτήν όπως δεν μπορούμε να δραπετεύσουμε από τον πλανήτη. Αν ήμασταν στο Globe θα βλέπαμε πώς προφανώς προσωπικά ερωτήματα υποβάλλονται σε όλους μας. Και αν

κρατούσαμε στα χέρια μας τον 40,000 ετών Κυρηναικό αυλό θα καταλαβαίναμε ότι εδώ το παρελθόν και το παρόν είναι αόρατα και ότι η αλυσίδα της ανθρωπίνης κοινότητας δεν μπορεί ποτέ να διασπαστεί από τυράννους και δημαγωγούς.

Μετάφραση από την αγγλική: Γιόλα Κλείτου

Βιογραφικό Σημείωμα – Simon McBurney, Ηνωμένο Βασίλειο

Πήτερ Μπρουκ: «Το αγγλικό θέατρο έχει μια εκλεκτή και σεβαστή παράδοση. Ο Simon McBurney και το Θέατρο Complicité δεν αποτελούν μέρος της· έχουν δημιουργήσει τη δική τους παράδοση και γι' αυτό είναι τόσο ξεχωριστοί, τόσο πολύτιμοι».

Ο ηθοποιός, συγγραφέας και σκηνοθέτης Simon McBurney είναι ένας από τους πλέον καινοτόμους, ευμετάβλητους και με σημαντική επιρροή δημιουργούς του θεάτρου σήμερα. Είναι συνιδρυτής του θιάσου *Complicité* (προηγουμένως γνωστό ως *Théâtre de Complicité*) που ιδρύθηκε στο Λονδίνο το 1983. Από τότε εργάζεται με κάποιους από τους ίδιους σκηνογράφους, παραγωγούς, διευθυντές σκηνής, ηθοποιούς, συγγραφείς (συμπεριλαμβανομένης και μιας εικοσιπεντάχρονης στενής συνεργασίας με τον συγγραφέα Τζον Μπέργκερ ο οποίος απεβίωσε το 2017) για να δημιουργήσει έργο μέσα από εις βάθος ερευνητικές και ιδιαίτερα συλλογικές διεργασίες που συνενώνουν ένα έντονο ενδιαφέρον για τη γλώσσα με την πεποίθηση ότι όλες οι πτυχές του θεάτρου πρέπει να μιλούν.

Είτε δημιουργεί πρωτότυπα έργα, είτε κάνει διασκευές για το θέατρο, την όπερα ή τον κινηματογράφο, είτε αναδημιουργεί κλασσικά έργα στο Μπρόντγουεϊ, αμφισβητεί διαρκώς τα όρια της θεατρικής φόρμας.

Εκτός από τη συγγραφή και τη δημιουργία πρωτότυπων έργων έχει ανεβάσει στη σκηνή όχι μόνο πολύ σπουδαία έργα – των Μπέκετ, Μπρεχτ, Μπουλγκάκοφ, Ντύρενματ, Ιονέσκο, Δανιήλ Χαρμς, Άρθουρ Μίλερ, Μπρούνο Σουλτς, Σαίξπηρ και Ρουτζάντε – αλλά έχει επίσης διασκευάσει και πολυάριθμα λογοτεχνικά έργα. Για παράδειγμα, η διασκευή του έργου *The Master and Margarita* (*Ο Μαιτρ και η Μαργαρίτα*, 2012) ήταν η βασική παράσταση του Φεστιβάλ της Αβινιόν το 2012, όπου εκείνη τη χρονιά ήταν και συν-διαμορφωτής του προγράμματος (*Artiste Associe*) και πιο πρόσφατα διασκεύασε και σκηνοθέτησε το έργο του Στέφαν Τσβάιχ *Beware of Pity* (*Επικίνδυνος Οίκτος*, 2016) σε συνεργασία με το Schaubühne Ensemble στο Βερολίνο.

Κατά τα τελευταία 20 χρόνια η δουλειά του επιστρέφει διαρκώς σε πολιτικά, κοινωνικά και φιλοσοφικά ερωτήματα για τον τρόπο που ζούμε, σκεφτόμαστε και ενεργούμε ως κοινωνία. Πολύπλοκες ιδέες διερευνώνται και αποκαλύπτονται μέσα από μια εντυπωσιακή θεατρικότητα η οποία δε φοβάται να συγχωνεύσει τις αρχαιότερες θεατρικές φόρμες με τις πιο πρόσφατες πτυχές της σύγχρονης τεχνολογίας.

Το *Mnemonic* (*Μνημονικός Κανόνας*, 1999 – 2004), ένα έργο για τη σχέση μεταξύ, μνήμης, προέλευσης και ταυτότητας, αποτέλεσε το έναυσμα για το πάθος του με το μυαλό και τη συνείδηση. Πήρε την ιστορία του Ότζι, της μούμιας που βρέθηκε το 1991 σ' έναν παγετώνα στα σύνορα μεταξύ Αυστρίας και Ιταλίας και που οι επιστήμονες απέδειξαν ότι έζησε πριν από 5000 χρόνια και τη συνέδεσε με μια σύγχρονη προσωπική ιστορία απώλειας και κατάρρευσης. Συνέχισε να διερευνά τα θέματα αυτά με διάφορους τρόπους κατά τα τελευταία χρόνια και πιο πρόσφατα στο έργο *The*

Encounter (Η Συνάντηση), το οποίο δημιουργήθηκε ως ανάθεση από το Διεθνές Φεστιβάλ του Εδιμβούργου το 2015.

Το *The Encounter (Η Συνάντηση)*, μια νέα εκδοχή του οποίου περιοδεύει αυτή τη στιγμή στην Ευρώπη, είναι ταυτόχρονα μια εγκατάσταση, ένας φιλοσοφικός διαλογισμός για τη φύση της συνείδησης και μια κατακραυγή ενάντια στις αποικιοκρατικές υποθέσεις της σύγχρονης καταναλωτικής κοινωνίας. Υποβάλλει πολιτικά, κοινωνικά και τυπικά ερωτήματα για το τι σημαίνει να είσαι άνθρωπος σήμερα. Συγχωνεύει τις αρχαιότερες θεατρικές φόρμες, την απλή αφήγηση, με τη σύγχρονη τεχνολογία με τη χρήση αμφιωτικού ήχου (binaural sound) συνδεδεμένου ζωντανά με κάθε μέλος του ακροατηρίου μέσω ατομικών ακουστικών. Δε δίνεται όμως ποτέ έμφαση στην τεχνολογία αλλά στα θεμελιώδη ερωτήματα που θέτει ο McBurney αναφορικά με τη συνείδηση και πως «σκέφτεται» η δυτική κοινωνία και μας υπενθυμίζει ότι πρέπει να ακούμε εκείνους που βρίσκονται στα άκρα του κόσμου μας αν θέλουμε να επιβιώσουμε.

Μια παρόμοια διασταύρωση ενδεδειγμένης πνευματικής διερεύνησης και εκπληκτικής θεατρικής φόρμας ήταν το επίκεντρο του θεατρικού έργου *A Disappearing Number (Ένας Αριθμός που εξαφανίζεται)*, 2007) που έγραψε ο McBurney εμπνευσμένος από το έργο *A Mathematician Apology (Η Απολογία ενός Μαθηματικού)* του G. H. Hardy, το οποίο αφηγείται την ιστορία της σχέσης μεταξύ ενός Μαθηματικού του Πανεπιστημίου του Κέιμπριτζ και του Σρινιβάσα Ραμανούτζαν, του σπουδαιότερου Ινδού μαθηματικού του εικοστού αιώνα. Με την ενσωμάτωση πολύπλοκων μαθηματικών σε ολόκληρη την παράσταση, ύφανε μια ιστορία η οποία συνδύαζε την πολιτιστική ταυτότητα, την αγάπη και την ηθική με μια εξερεύνηση της μαθηματικής ομορφιάς μέσα από τον κλασικό ινδικό χορό και μουσική φόρμα και την προβολή βίντεο.

Η πολιτιστική ταυτότητα και οι λειτουργίες του μυαλού βρίσκονταν επίσης στο επίκεντρο των έργων που έκανε με το Setagaya Public Theatre στο Τόκιο. Το πρώτο, *The Elephant Vanishes (Ο Ελέφαντας Εξαφανίζεται)* διασκευάστηκε από ένα βιβλίο του Χαρούκι Μουρακάμι με διηγήματα. Το δεύτερο ήταν η διασκευή δύο έργων του Τζουνιτσίρο Τανιζάκι. Το *The Story of Shunkin (Η Ιστορία της Σουνκίν)*, μια νουβέλα για μια τυφλή μουσική του σαμισέν τον 19^ο αιώνα και το δοκίμιο του Τανιζάκι για την αισθητική *In Praise of Shadows (Το Εγκώμιο της Σκιάς)*. Το ένα έργο τοποθετείται στο Τόκιο και το δεύτερο κάπου μεταξύ ενός ραδιοφωνικού σταθμού στο Κίото και την Ιαπωνία του 19^{ου} αιώνα. Και τα δύο συγχωνεύουν περιεχόμενο και φόρμα για να υποβάλουν ερωτήματα κρίσιμα για τους Ιάπωνες αλλά και για όλο τον κόσμο, κουλτούρες για τη σχέση μεταξύ παρόντος και παρελθόντος, και ταυτόχρονα αμφισβητούν τις δυτικές ιδέες για την αντιληπτική ικανότητα και την ομορφιά. Και την αντίληψη ότι όπως οι λέξεις αποτελούν τη βάση για το συνειδητό μυαλό μας έτσι και η μουσική αποκαλύπτει και ελκύει το βαθύ ασυνείδητό μας.

Η έμφαση στη «μουσικότητα» του θεάτρου ήταν εμφανής από τις απαρχές της δουλειάς του. Όχι μόνο στη χρήση της ίδιας της μουσικής αλλά και στη φόρμα των ίδιων των κομματιών στα οποία ο ίδιος αναφέρεται ως μουσική επένδυση.

Η μουσικότητα ήταν ιδιαίτερα έκδηλη στο *The Street of Crocodiles (Ο Δρόμος των Κροκόδειλων)* που ήταν βασισμένο στα συγγράμματα του Πολωνού συγγραφέα και καλλιτέχνη Μπρούνο Σούλιτς που εμπνεύστηκε από το πρώτο κονσέρτο γκρόσο του Άλφρεντ Σνίτκε. Το *The Noise of Time (Ο Αχός της Εποχής)* δημιουργήθηκε σε συνεργασία με το Emerson Quartet και το Lincoln Centre στη Νέα Υόρκη και χρησιμοποίησε ως βασικό κείμενο το 15^ο κουαρτέτο του Σοστακόβιτς. Η παράσταση ενσωμάτωνε θέατρο και μουσική με έναν εντελώς καινούργιο τρόπο, με το κουαρτέτο να μαθαίνει αυτό το εξαιρετικό έργο απέξω ώστε να μπορεί να κινείται με τους ηθοποιούς κατά τη διάρκεια της παράστασης. Αυτό

Κυπριακό Κέντρο Διεθνούς Ινστιτούτου Θεάτρου Cyprus Centre of the International Theatre Institute

38, Regaena str., 1010 Nicosia, Cyprus | T + 357 2267 4920, F + 357 2268 0822
www.ccoiti.com ccoiti@cytanet.com.cy

οδήγησε σε μια συνεργασία με τη Φιλαρμονική Ορχήστρα του Λος Άντζελες κατά την πρώτη σεζόν του Walt Disney Concert Hall με το έργο *Strange Poetry (Παράξενη Ποίηση)*, έναν στοχασμό επί του Μπερλιόζ όπου όλα τα μέλη της ορχήστρας χρησιμοποιήθηκαν ως περφόρμερς. Από τότε έχει ανεβάσει όπερες σε συνεργασία με την De Nederlandse Opera του Άμστερνταμ. Την όπερα *A Dog's Heart (Η Καρδιά του Σκύλου, 2010)*, μια καινούργια όπερα του Αλεξάντρ Ρασκάτοφ, ακολούθησε *Ο Μαγικός Αυλός (2012)*, και η *The Rake's Progress (Η καριέρα του ασώτου, 2017)* του Στραβίνσκι.

Το έργο του McBurney και του θιάσου του οποίου είναι καλλιτεχνικός διευθυντής έχει αναγνωριστεί όχι μόνο γιατί προκάλεσε μια σεισμική μετατόπιση του Βρετανικού Θεάτρου κατά τα τελευταία 30 χρόνια αλλά και γιατί έχει επηρεάσει το έργο πολλών σε ολόκληρο τον κόσμο. Μεταξύ των πολυάριθμων βραβείων και διακρίσεων και το γεγονός ότι είναι ο πρώτος αλλοδαπός που έλαβε το σημαντικό βραβείο Yomiuri στην Ιαπωνία (2011), υπήρξε Συν-διαμορφωτής (Artiste Associé) του Φεστιβάλ της Αβινιόν (2012) και έχει λάβει τιμητικά διδακτορικά από πολλά πανεπιστήμια όπως το Lund στην Ελβετία, το London Metropolitan University, και το Cambridge.

Μετάφραση από την αγγλική: Γιόλα Κλείτου